

## Tư tưởng Hồ Chí Minh về chống chủ nghĩa cá nhân và ý nghĩa hiện nay

ThS. HOÀNG THỊ THU THỦY

Trường Đại học Kinh tế Kỹ thuật Công nghiệp; Email: thuyhtt@uneti.edu.vn

**Tóm tắt:** Chủ tịch Hồ Chí Minh đã để lại cho dân tộc Việt Nam rất nhiều di sản quý giá không chỉ cho trước đây, hôm nay và cả mai sau. Trong hệ thống tư tưởng của Người, tư tưởng về chống chủ nghĩa cá nhân vẫn còn nguyên giá trị đối với hiện nay. Chủ tịch Hồ Chí Minh xem việc chống chủ nghĩa cá nhân như một cuộc cách mạng trong mỗi con người và đặt trong cuộc cách mạng là giải phóng dân tộc Việt Nam, kháng chiến chống Pháp, Mỹ, xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Tư tưởng của Người về chống chủ nghĩa cá nhân ngày nay được Đảng và Nhà nước ta đặc biệt quan tâm, vận dụng trong xây dựng Đảng, Nhà nước trong sạch, vững mạnh.

**Từ khóa:** tư tưởng Hồ Chí Minh; chủ nghĩa cá nhân; chống chủ nghĩa cá nhân.

### 1. Nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về chống chủ nghĩa cá nhân

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn đề cao việc chống chủ nghĩa cá nhân, xem đó như một nhiệm vụ hàng đầu để ổn định xã hội và phát triển đất nước. Người viết: "Chủ nghĩa cá nhân là việc gì cũng chỉ lo cho lợi ích riêng của mình, không quan tâm đến lợi ích chung của tập thể. "Miễn là mình béo, mặc thiên hạ gầy" Nó là mẹ đẻ ra tất cả mọi tính hư nết xấu như: Lười biếng, suy bì, kiêu căng, kèn cựa, nhút nhát, lãng phí, tham ô v.v.."<sup>(1)</sup>. Như vậy, theo Hồ Chí Minh thì chủ nghĩa cá nhân luôn muốn "mọi người vì mình", bỏ qua việc "mình vì mọi người". Trên quan điểm đó. Người xem chủ nghĩa cá nhân như một thứ giặc nội xâm còn nguy hiểm hơn cả giặc ngoại xâm. "Chủ nghĩa cá nhân là một trở ngại lớn cho việc xây dựng chủ nghĩa xã hội. Cho nên thắng lợi của chủ nghĩa xã hội không thể tách rời thắng lợi của cuộc đấu tranh trừ bỏ chủ nghĩa cá nhân"<sup>(2)</sup>. Để đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân Hồ Chí Minh đã bắt đầu từ việc đi tìm nguồn gốc của nó.

*Thứ nhất, nguồn gốc của chủ nghĩa cá nhân*

Có thể khẳng định rằng, kể từ xã hội chiếm hữu nô lệ đến nay ở bất kỳ xã hội nào cũng đã tồn tại chủ nghĩa cá nhân. Nó được xem như là một hiện

tượng có thể làm cho xã hội không phát triển, thậm chí đi xuống. Hồ Chí Minh xem chủ nghĩa cá nhân là một hành vi đối lập với đạo đức cách mạng. Đối với những người mang nặng chủ nghĩa cá nhân, làm việc gì thì đầu tiên họ nghĩ đến là lợi ích riêng của mình. Con người có chủ nghĩa cá nhân không vì mọi người mà chỉ đòi hỏi mọi người vì mình. Do vậy chủ nghĩa cá nhân là nguồn gốc sinh ra mọi thói hư, tật xấu, v.v.. Theo Hồ Chí Minh, chủ nghĩa cá nhân là kẻ thù của cách mạng, nó là nguồn gốc của những "căn bệnh" làm hư hỏng đội ngũ cán bộ, đảng viên, làm tha hóa Đảng, chùng nào còn chủ nghĩa cá nhân thì cách mạng còn gặp rất nhiều khó khăn, thử thách. Do vậy, chống chủ nghĩa cá nhân là việc làm cần thiết, thường xuyên của những người cộng sản chân chính.

Từ nguồn gốc trên chúng ta có thể thấy rằng, chủ nghĩa cá nhân là một trong những hiện tượng làm biến đổi, đảo lộn các giá trị xã hội, các giá trị làm người, v.v.. Nguồn gốc của chủ nghĩa cá nhân: Một là, được thể hiện ở mỗi cá thể là sự đề cao, tuyệt đối hóa lợi ích cá nhân, làm gì cũng nghĩ đến lợi ích của mình trước, muốn mọi người vì mình mà không muốn mình vì mọi người. Trong cuộc sống, cái chung vốn là cơ sở tồn tại của đời sống con người, xã hội loài người và cũng chính là cái

gốc rễ thỏa mãn các nhu cầu phát triển cá nhân. *Hai là*, sự tôn thờ *“cái tôi”*, coi nhẹ *“cái ta”*. Xét về bản chất, chủ nghĩa cá nhân làm hủy hoại các quan hệ xã hội mang tính nhân văn vốn có. Biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân: □□ do cá nhân chủ nghĩa mà mất đoàn kết, thiếu tính tổ chức, tính kỷ luật, kém tinh thần trách nhiệm, không chấp hành đúng đường lối, chính sách của Đảng và của Nhà nước, làm hại đến lợi ích của cách mạng, của nhân dân<sup>(3)</sup>. Những người mang trong mình chủ nghĩa cá nhân luôn chờ dịp để vươn lên một vị trí nhất định bất kể lợi ích chung, vì lợi ích riêng của mình mà làm những điều sai trái, phạm pháp, trái đạo đức.

*Thứ hai, tác hại của chủ nghĩa cá nhân*

Trong cuộc sống nếu đặt *“cái tôi”* nằm trong *“cái ta”* thì nó sẽ mang một giá trị nhân văn cao thượng. Ngược lại nếu *“cái tôi”* tách rời khỏi *“cái ta”* thì sẽ rơi vào chủ nghĩa cá nhân. Hồ Chí Minh cho rằng, chủ nghĩa cá nhân là một trở ngại lớn cho việc xây dựng chủ nghĩa xã hội, cho nên thắng lợi của chủ nghĩa xã hội do Đảng Cộng sản lãnh đạo không thể tách rời thắng lợi của cuộc đấu tranh *“trừ bỏ chủ nghĩa cá nhân”*. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: *“Chủ nghĩa cá nhân như là một thứ vi trùng rất độc”* □, nó sinh ra nhiều thứ bệnh nguy hiểm. Chủ nghĩa cá nhân luôn đề cao lợi ích của riêng mình, của người thân trong gia đình mình lên trước lợi ích chung của cộng đồng, là kẻ địch hung ác của chủ nghĩa xã hội. Chủ nghĩa cá nhân có thể làm sụp đổ một nền chính trị, người cách mạng phải tiêu diệt nó. Hồ Chí Minh đã ví nó như loài vi trùng độc hại, nó lây lan rất nhanh và tìm cách chui vào *“cơ thể Đảng”* để tìm cách tiêu diệt các hồng cầu, làm giảm đề kháng và tìm cách tiêu diệt. Để tạo ra một kháng thể cho *“cơ thể Đảng”* thì mỗi tế bào đảng viên phải ra sức rèn luyện, tự tạo cho mình những kháng thể, đó là rèn luyện đạo đức của người cách mạng. Hồ Chí Minh cho rằng *“chủ nghĩa cá nhân là một thứ giặc nội xâm còn nguy hiểm hơn cả giặc ngoại xâm”*. Giặc nội xâm là kẻ thù còn nguy hiểm hơn cả giặc ngoại xâm bởi nó được nguy trang một cách hết sức tinh vi và kín đáo, khó phân biệt. Cuộc đấu tranh của dân tộc nhằm xây dựng chủ nghĩa xã hội không thể tách

rời cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân. Hồ Chí Minh cho rằng, muốn đánh thắng kẻ thù là chủ nghĩa đế quốc thì trước hết phải đánh thắng kẻ thù bên trong của mỗi chúng ta là chủ nghĩa cá nhân.

Người phân biệt rõ chủ nghĩa cá nhân với lợi ích cá nhân. Đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân không phải là giầy xéo lên lợi ích cá nhân. Mỗi người đều có tính cách riêng, sở trường riêng, đời sống riêng của bản thân và của gia đình. Nếu những lợi ích cá nhân đó không trái với lợi ích tập thể thì không phải là xấu. Hồ Chí Minh khẳng định: Không có chế độ nào tôn trọng con người, chú ý xem xét những lợi ích cá nhân đúng đắn và bảo đảm cho nó được thỏa mãn bằng chế độ xã hội chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa. Hồ Chí Minh cho rằng, người đảng viên phải quét sạch chủ nghĩa cá nhân và nâng cao đạo đức cách mạng.

Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh, chủ nghĩa cá nhân là *“mọi người vì mình”* mà không biết *“mình vì mọi người”*. Xuất phát từ lợi ích cá nhân nên họ luôn đặt lợi ích của bản thân lên trước hết. Chính vì quá đề cao lợi ích cá nhân khiến họ trở nên nhỏ bé, tầm thường với những tính toán được mất, thiệt hơn trong các quan hệ xã hội. Hồ Chí Minh luôn nhắc nhở phải kiên quyết đấu tranh khắc phục nó. Vì chủ nghĩa cá nhân trái với đạo đức cách mạng. Chủ nghĩa cá nhân khéo dỗ dành người ta đi xuống dốc, làm một trong những nguyên nhân làm giảm sút ý chí và khả năng chiến đấu, sự sáng tạo đối với sự nghiệp cách mạng. Hồ Chí Minh chỉ ra rằng: Chủ nghĩa cá nhân là thứ bệnh mẹ đẻ ra nhiều thứ bệnh con rất nguy hiểm như tham ô, lãng phí, ích kỷ, lười biếng, kiêu ngạo, hiếu danh, thiếu kỷ luật, óc hẹp hòi, óc địa phương, óc lãnh tụ và các tệ nạn quan liêu, làm việc qua chuyện, ham chuộng hình thức, v.v.. Những thứ bệnh này đối lập với đạo đức cách mạng, và nguy hại cho cách mạng. Nó còn là nguyên nhân trực tiếp của sự tha hóa đạo đức trong xã hội. Người cũng cho rằng chủ nghĩa cá nhân làm mất đoàn kết, thiếu tổ chức kỷ luật, chỉ thấy lợi ích riêng của mình, không thấy lợi ích chung của tập thể. Những người mang chủ nghĩa cá nhân chỉ muốn hưởng thụ, không muốn làm việc, muốn địa vị cao nhưng

lại sợ trách nhiệm nặng.

### *Thứ ba, biện pháp chống chủ nghĩa cá nhân*

Sau khi chỉ ra nguồn gốc và tác hại của chủ nghĩa cá nhân, Hồ Chí Minh đã đưa ra các biện pháp cụ thể để bước đầu hạn chế và dần xóa bỏ nó. *Một là*, lý luận phải gắn với thực tiễn. Hồ Chí Minh cho rằng chỉ khi lý luận gắn liền với thực tiễn thì cách mạng mới thành công. Cán bộ, đảng viên phải luôn là người gương mẫu, đi đầu, lời nói phải gắn liền với việc làm. *Hai là*, thực hiện nêu gương về đạo đức. Hồ Chí Minh cho rằng biện pháp này phải thực hiện từ trong gia đình tới ngoài xã hội, trong gia đình thì cha làm gương cho con, chồng làm gương cho vợ, anh làm gương cho em. Ngoài xã hội thì cấp trên làm gương cho cấp dưới, bạn bè làm gương cho nhau, đảng viên phải làm gương cho quần chúng, v.v.. như vậy mỗi con người trong xã hội phải luôn tự rèn luyện mình trở thành một tấm gương sáng, tự mình phải gạn đục khơi trong, phải tu dưỡng đạo đức suốt đời. Hồ Chí Minh nói: □Nói chung thì các dân tộc phương Đông đều giàu tình cảm và đối với họ một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền<sup>(4)</sup>. *Ba là*, xây phải đi đôi với chống, muốn chống chủ nghĩa cá nhân thì phải sử dụng biện pháp này. Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội thì phải chống chủ nghĩa cá nhân, phải đấu tranh chống lại cái tiêu cực, cái lạc hậu. Để xây và chống chủ nghĩa cá nhân cần phát huy vai trò của nhân dân, phải thưởng cái tốt, phạt cái xấu, cái ác. Hồ Chí Minh cho rằng đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân không phải là giày xéo lên lợi ích cá nhân. *Bốn là*, phải rèn luyện, tu dưỡng đạo đức suốt đời. Tu dưỡng đạo đức là một trong những biện pháp quan trọng hàng đầu để nâng cao đạo đức cách mạng, chống chủ nghĩa cá nhân. Theo Hồ Chí Minh, đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong. *Năm là*, thực hiện hài hòa giữa các lợi ích cá nhân, lợi ích tập thể. Trong xã hội không ai là không quan tâm đến lợi ích của bản thân, tuy nhiên nếu lợi ích của bản thân phải được đặt trong lợi ích của cộng đồng thì

xã hội đó sẽ phát triển. Hồ Chí Minh coi con người là một thực thể của xã hội, do vậy Người không chỉ dừng lại ở việc giải phóng con người thoát khỏi mọi áp bức, bóc lột mà còn quan tâm đến lợi ích của nhân dân. Hồ Chí Minh luôn đặt lợi ích của nhân dân lên hàng đầu. *Sáu là*, thực hiện dân chủ và công bằng xã hội. Hồ Chí Minh luôn đề cao dân chủ và kỷ luật, tinh thần với trách nhiệm. Cần xây dựng một hệ thống pháp quy tốt để vừa giữ nghiêm kỷ cương, phép nước, vừa bảo vệ sự trong sáng của nếp sống Việt Nam. Hồ Chí Minh cho rằng: □Tur tưởng cộng sản với tư tưởng cá nhân ví như lúa và cỏ dại. Lúa phải chăm bón rất khó nhọc thì mới tốt được. Còn cỏ dại không cần chăm sóc cũng mọc lu bù. Tư tưởng cộng sản phải rèn luyện gian khổ mới có được. Còn tư tưởng cá nhân thì cũng như cỏ dại, sinh sôi, nảy nở rất dễ<sup>(5)</sup>.

## **2. Ý nghĩa tư tưởng Hồ Chí Minh về chống chủ nghĩa cá nhân trong giai đoạn hiện nay**

*Phải đặt lợi ích của cá nhân trong lợi ích của tập thể.*

Khởi nguồn hành động của mỗi con người không ít thì nhiều đều có mục đích cho □cái tôi□ của mình, đó là hiện tượng tâm lý chung của xã hội. Tuy nhiên, không phải □cái tôi□ nào cũng xấu, cũng đáng để lên án mà chỉ có □cái tôi bị ngã□ mới đáng lên án và phải bài trừ, còn □cái tôi□ nằm trong □cái ta□ thì phải được khuyến khích nó phát triển. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã cho rằng: □Chủ nghĩa cá nhân là một trở ngại lớn cho việc xây dựng chủ nghĩa xã hội. Cho nên thắng lợi của chủ nghĩa xã hội không thể tách rời thắng lợi của cuộc đấu tranh trừ bỏ chủ nghĩa cá nhân□<sup>(6)</sup>. Mỗi một con người phải xác định đặt lợi ích chung lên trên hết, trước hết. Muốn làm được điều đó thì mỗi người phải tu dưỡng, rèn luyện đạo đức thường xuyên, liên tục. Mỗi người đều là một tế bào của xã hội, không một tế bào nào có thể tồn tại và phát triển một cách độc lập. Tế bào đơn lẻ muốn phát triển thì cần phải có môi liên hệ mật thiết với những tế bào khác và của cả cơ thể sống. Hồ Chí Minh cũng cho rằng lợi ích của mỗi con người phải nằm trong lợi ích của tập thể và của cả dân tộc, phải đặt lợi ích của cả dân tộc lên trên hết và trước hết. Đối với người đảng

viên, Hồ Chí Minh cho rằng: “Đạo đức cách mạng là vô luận trong hoàn cảnh nào, người đảng viên cũng phải đặt lợi ích của Đảng lên trên hết. Nếu khi lợi ích của Đảng và lợi ích cá nhân mâu thuẫn với nhau, thì lợi ích cá nhân phải tuyệt đối phục tùng lợi ích của Đảng<sup>(7)</sup>”. Như vậy, theo Hồ Chí Minh, để xây dựng xã hội chủ nghĩa thì phải loại bỏ chủ nghĩa cá nhân. Phải đặt lợi ích tập thể lên trên lợi ích cá nhân, khi lợi ích của tập thể được giải quyết thì bản thân lợi ích cá nhân cũng được giải quyết.

*Phải nâng cao giáo dục đạo đức cách mạng, chống chủ nghĩa cá nhân.*

Biện pháp để chống chủ nghĩa cá nhân hiệu quả nhất là biện pháp giáo dục. Chỉ khi con người được giáo dục tốt thì họ sẽ có những kháng thể để chống lại những thói hư tật xấu. Con người được giáo dục một cách toàn diện thì họ sẽ làm hết năng lực, cống hiến hết mình cho xã hội, họ mang trong mình tinh thần yêu nước chân chính và tinh thần dân tộc cao cả. Chỉ như vậy thì chủ nghĩa cá nhân mới bị đẩy lùi. Chống chủ nghĩa cá nhân bằng cách giáo dục con người toàn diện để chống lại thói tự tư tự lợi là một điều thiết yếu. Hồ Chí Minh cho rằng: “Muốn tiến lên chủ nghĩa xã hội thì phải có con người xã hội chủ nghĩa, muốn có con người xã hội chủ nghĩa thì phải có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, muốn có tư tưởng xã hội chủ nghĩa phải gột rửa tư tưởng cá nhân chủ nghĩa<sup>(8)</sup>”. Để gột rửa chủ nghĩa cá nhân thì phải nâng cao giáo dục và xây dựng con người mới. Con người mới phải biết tự rèn luyện mình, tự xây dựng cho mình một bản lĩnh vững vàng, một ý chí tự lực cao, giữ vững lập trường, đạo đức trong bất kỳ hoàn cảnh nào. Mỗi con người phải đấu tranh khắc phục mặt chưa tốt, phát huy mặt tốt

*Phải luôn gắn lý luận với thực tiễn.*

Bất kỳ một vấn đề nào cũng phải có nguồn gốc nhất định, chủ nghĩa cá nhân không phải từ trên trời rơi xuống, cũng không phải từ dưới đất chui lên mà nó được sinh ra trong một cơ thể sống, cơ thể ấy tồn tại trong một môi trường xã hội nhất định. Như vậy, muốn đẩy lùi chủ nghĩa cá nhân thì phải bắt đầu từ thực tiễn, thực tiễn ở đây là việc

giáo dục nhân cách cho mỗi con người, chỉ khi nhân cách được hoàn thiện thì chủ nghĩa cá nhân mới được đẩy lùi. Hồ Chí Minh đã đưa ra quan điểm “nói đi đôi với làm”, “xây đi đôi với chống” và phải tu dưỡng đạo đức suốt đời. Hồ Chí Minh đưa ra chủ trương chống chủ nghĩa cá nhân bắt đầu từ việc nhận thức đúng đắn về nó, chẳng hạn như hiểu rõ nguồn gốc, tác động và ảnh hưởng của chủ nghĩa cá nhân. Hồ Chí Minh cho rằng chủ nghĩa cá nhân ra đời bắt nguồn từ xã hội, từ nhận thức và việc làm của mỗi người, trái ngược với chủ nghĩa anh hùng cách mạng. Hậu quả của chủ nghĩa cá nhân là gây tác hại xấu về mọi mặt: Kinh tế, chính trị, đạo đức, văn hóa - xã hội, v.v., đi ngược với các giá trị truyền thống “mỗi người vì mọi người, mọi người vì mỗi người” dẫn đến vị kỷ. Hồ Chí Minh đã nêu lên những phương pháp để chống chủ nghĩa cá nhân bắt nguồn từ thực tiễn nhất định.

Quá trình đổi mới đất nước với sự tác động của nhiều nhân tố đặc biệt là mặt trái của kinh tế thị trường làm cho chủ nghĩa cá nhân ngày càng phát triển, với những biểu hiện ngày càng phức tạp. Sự nghiệp đổi mới đòi hỏi Đảng phải đặc biệt quan tâm đấu tranh chống lại những biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân, phương pháp chống chủ nghĩa cá nhân. Hiệu quả nhất là giáo dục con người để giúp con người tự rèn luyện mình, tự xây dựng cho mình một bản lĩnh vững vàng, một ý chí tự giác cao trong bất kỳ hoàn cảnh nào họ cũng đứng vững. Học tập, tu dưỡng đạo đức thường xuyên là cơ sở để hoàn thiện mỗi cá nhân. Giáo dục tác động vào nhận thức và hành động của mỗi người, giúp con người biết chống lại cái xấu, cái ích kỷ, nhỏ nhen, luôn hướng đến tập thể, đến lợi ích chung. Tư tưởng đó của Hồ Chí Minh chứa đựng những giá trị lý luận và thực tiễn to lớn, được Đảng và Nhà nước kế thừa, vận dụng trong sự nghiệp đổi mới ở nước ta hiện nay./.

(1) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. CTQG HCM, T.10, tr. 306.

(2), (5), (6), (7), (8) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Sdd, T.9, tr. 291, 448, 291, 289, 303.

(3) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Sdd, T.12, tr. 439.

(4) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Sdd, T.1, tr. 263.